

УДК 347.122:007

DOI <https://doi.org/10.32782/chc.v047.2022.3>

Матійко Микола Володимирович,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри цивільного права

Національного університету «Одеська юридична академія»

ORCID ID: 0000-0003-4588-2636

ЗМІСТ ОКРЕМИХ ФУНКЦІЙ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ЯК ЕЛЕМЕНТ СТРУКТУРИ ФУНКЦІЙ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Постановка проблеми. З огляду на необхідність пошуку «надійних та точних критеріїв виокремлення цивільного права як галузі національного права» логічним «виглядає висновок, що такими критеріями можуть слугувати функції цивільного права», оскільки «вони визначаються не лише специфікою предмета і методу цивільного права, але також завданнями (цілями), які стоять перед ним» [1, с. 33].

Являючи собою «зовнішній вираз властивостей права, що проявляються в їх впливі на суспільні відносини, свідомість та поведінку людей» функції права є «динамічним» явищем (при тому що вони є «залежними від суспільства», вони «розвиваються разом з ним та обумовлюються певним етапом його розвитку» [2, с. 22]). «Змінюються, підвищуються суспільні потреби, змінюються та розширюються функції права. І навпаки, зменшуються суспільні потреби – це відбувається і у функціях права...» [3, с. 10].

А.Я. Риженков погоджуючись з думкою С.С. Алексєєва про те, що «функції права і функції держави в соціально-політичному аспекті співпадають» [4, с. 95], зауважує, що «співвідношення функцій права та держави в більш вузькому аспекті – в аспекті особливостей регулювання поведінки людей – менш однозначно, більш приховане» [5, с. 13].

При цьому на думку В.С. Ковальського «у своїй сукупності функції права мають спрямовувати його дію на підтримку людини, демократизацію держави й розбудову громадянського суспільства, на забезпечення як загальносоціальних, так і приватних інтересів...Чи не головним в аспекті дії права є акумулювання його функцій у напрямі

ефективної реалізації прав громадян і розвиток громадянського суспільства» [3, с. 14–16].

Зазначене актуалізує дослідження онтологічних характеристик приватноправових інститутів у сучасній юриспруденції, що дає підстави звернення до функціонального аспекту останніх.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню функціональних аспектів цивільного права присвячена низка наукових робіт. Серед науковців, які досліджували цю проблематику варто відзначити Алексєєва С.С., Ковальського В.С., Максименко С.Т., Проніну М.Г., Радька Т.Н., Риженкова А.Я., Харитонову Є.О., Чечину Н.А., та ін. Проте і на сьогодні ця проблематика залишається недостатньо розробленою для вітчизняної правової доктрини.

Формування цілей статті. Метою цієї статті є дослідження змісту окремих функцій цивільного права як елемента структури функцій цивільного права.

Для того, щоб пізнати те або інше явище, важливо розкрити його структуру. У літературі обґрунтовано стверджується, що є припустимим вести мову про структуру не тільки права, а й будь-якого іншого явища, яке вивчається правознавством [6, с. 41].

Уявляється доцільним розглянути у цьому аспекті функції цивільного права. Під структурою розуміється закон зв'язку елементів, закон, що виражає впорядкованість відносин між елементами [7, с. 5].

Виклад основного матеріалу. Функції права розуміються як напрямки впливу права на суспільні відносини та соціальне призначення права. Враховуючи загальнотеоретичного розуміння функцій права, функції цивільного права

можуть бути визначені, як напрямкі впливу цивільного на суспільні відносини та соціальне призначення цивільного права.

Для побудови структури функцій цивільного права насамперед потрібний належний критерій віднесення до неї можливих елементів. Оскільки поняття структури відображає найбільш сформоване, те що зберігається, інваріантне [8, с. 277; 9, с. 13], остільки й елементи структури функції права повинні відповідати зазначеним вимогам. Важливо враховувати також, що право належить до числа так званих свідомих, «раціональних» регуляторів [10, с. 82] і, отже, характеристика його функціонування припускає виділення властивих регулятору компонентів (суб'єкт дії, об'єкт дії й т.д.).

Структуру функції цивільного права становлять такі елементи як зміст функції цивільного права, об'єкт функції цивільного права, суб'єкт функції цивільного права та засоби реалізації функції цивільного права.

Термін «зміст функції права» можна зустріти в юридичній літературі. Так, С. А. Іванов зазначає, що зміст функції права виражається у впливі права на певну групу суспільних відносин [11, с. 50]. На думку А. С. Пашкова, змістом функції є організація суспільних відносин і підпорядкування їх суб'єктів загальнодержавній волі, вираженій у законі [12, с. 71]. Нарешті, термін «зміст функції права» згадується без розкриття його змісту [13, с. 193–198; 14, с. 51–54].

Перш ніж з'ясувати, що має розумітися під змістом функції цивільного права, мабуть, необхідно вирішити питання, чи можливо взагалі виділення змісту в як елементу в структурі права. Для цього необхідно визначити співвідношення понять структури та змісту явища.

Зміст будь-якого явища утворює сукупність всіх елементів, сторін та процесів [15, с. 372]. Неприпустимість відриву змісту від форми явища свідчить на користь визнання першого найбільш складним елементом структури явища. На думку Д. А. Керимова, структура, як і будь-яка форма, не існує без того, що вона оформляє, її зміна підкоряється загальним закономірностям розвитку змісту та форми взагалі [16, с. 314].

Зміст функції цивільного права становить спосіб впливу цивільного права на суспільні відносини у певному напрямку, спосіб впливу, в якому проявляються сутність, ознаки та основні властивості цивільного права.

У системі функцій цивільного права важливе місце посідає регулятивна функція, змістом якої є спосіб впливу, що полягає у регулюванні

суспільних відносин. На думку Є.О. Харитонова «оскільки метою правового регулювання є впорядкування суспільних відносин, то йдеться про «соціальне регулювання» або ж «соціальне управління», котре може бути визначене як вплив на суспільство і окремі його ланки (членів суспільства) з метою впорядкування суспільних відносин, збереження якісної специфіки, вдосконалення та розвитку» при тому, що «упорядкування існування суспільства – це об'єктивна його потреба, але досягається ця мета за допомогою і в результаті взаємодії різноманітних об'єктивних та суб'єктивних чинників, впливу елементів системи один на одного. Внаслідок такого впливу і взаємодії вся система в цілому і кожен її елемент зокрема в певних умовах часу і простору існують найбільш оптимальним чином, що дозволяє говорити про певне саморегулювання суспільства або, у кожному разі, про існування такої тенденції» [17, с. 164]. Розрізняють «внутрішнє (совість, переконання, установки) і зовнішнє (об'єктивне право, суспільна мораль тощо) соціальне регулювання», а також стихійне (природне) і волевстановлене, нормативне і позанормативне, загальне та індивідуальне соціальне регулювання». [18, с. 262]. Призначення цивільного права регулювати суспільні відносини може втілюватися у формі договорів, нормативних, правозастосовчих актів, встановленні правового статусу, правосуб'єктності, визначенні (передбаченні) юридичних фактів, встановленні прав та обов'язків суб'єктів цивільних правовідносин, визначенні оптимального типу правового регулювання стосовно конкретних суспільних відносин та ін. При цьому в основі змісту регулятивної функції можуть лежати уповноважувальні (дозвільні) та зобов'язувальні (розпорядчі) юридичні норми. Особливості цього способу впливу полягають насамперед у встановленні позитивних правил поведінки, в організації суспільних відносин, в координації соціальних взаємозв'язків.

Регулятивний спосіб впливу цивільного права може реалізовуватися за двома напрямками: регулятивним динамічним і регулятивним статичним. При цьому суть динамічного компоненту змісту регулятивної функції цивільного права полягає в спрямуванні регулювання на обслуговування та розвиток правовими засобами тих чи інших соціальних процесів. Так, наприклад, «зобов'язальні правовідносини спрямовані на опосередкування відносин динаміки» [19, с. 6]. Статичний компонент змісту регулятивної функції цивільного права

полягає в закріпленні статусного стану, забезпеченні стабільності та незмінності соціально-правових цінностей.

Оскільки «серед регулятивних правовідносин іноді виокремлюють загальні та конкретні правовідносини» [17, с. 161] то і зміст регулятивної функції цивільного права може бути загальним та конкретним. Конкретний зміст пов'язаний з виникненням конкретних юридичних фактів, він обумовлений обслуговуванням «щоденних потреб, запитів та інтересів суб'єктів права: цивільного обороту, ринку, побуту, виробництва тощо» [17, с. 161]. Загальний зміст обумовлений дотриманням членами суспільства законів, правопорядку, конституційних норм, прав людини.

Для реалізації змісту регулятивної функції цивільного права можуть бути використані засоби реалізації регулятивної функції цивільного права, серед яких можуть бути виділені основні («надання права робити щось; покладення обов'язку вчиняти певні дії; заборона вчиняти певні дії; застосування засобів соціального примусу та інших заходів впливу до порушників встановлених правил») та допоміжні (рекомендації, як вчиняти певні дії або уникати їх вчинення; заохочення, тобто заходи «морального і матеріального стимулювання за виконання чи невиконання якихось дій» [див. 17, с. 165]

Право було не завжди, але з того моменту, як воно з'являється, воно стає одним з найважливіших засобів охорони суспільних відносин. «Для охоронної функції права характерний такий правовий вплив, який спрямовано на охорону (захист) суспільних відносин, що утворюють найбільш важливі соціально-економічні, культурно-моральні та державно-політичні сфери діяльності людей і відповідно на витіснення і ліквідацію відносин, небезпечних для людини, її життя, здоров'я, моральності, соціального і економічного благополуччя» [20, с. 135]. Охоронний спосіб впливу і являє собою зміст охоронної функції цивільного права. Зазначений спосіб націлений на охорону загальнозначущих, найбільш важливих економічних, політичних, відносин, усунення явищ, проти яких виступає суспільство. Він полягає в тому числі в захисті від порушень прав суб'єктів цивільного права, встановленні відповідальності юридичних і фізичних осіб та інших суб'єктів цивільних відносин. Загалом зміст охоронної функції права включає «встановлення санкцій і складів діянь, що утворюють підстави для настання юридичної відповідальності» [20, с. 153]. Існують два підходи до визначення

складу правопорушення: загальнотеоретичний і цивілістичний. При цьому «для загальнотеоретичного підходу характерним є включення до складу правопорушення таких чотирьох елементів: об'єкт, суб'єкт, об'єктивна сторона, суб'єктивна сторона правопорушення. Були спроби так само визначати і склад правопорушення в цивільному праві, однак вони не отримали в науці і практиці широкої підтримки» [21, с. 508]. Особливості змісту охоронної функції цивільного права опосередковані іншим, цивільно-правовим підходом до визначення складу правопорушення, яким «полягає в тому, що в останній включають чотири умови цивільно-правової відповідальності: шкода, протиправні дії правопорушника, причинний зв'язок між протиправною дією і шкодою, провина правопорушника» [21, с. 508].

Інформаційний спосіб впливу є змістом інформаційної функції цивільного права. Він надає змогу ознайомитися із засобами права у задоволенні прав і правомірних інтересів осіб, можливостями найкращим чином задовольнити свої потреби, гарантіями суб'єктивних прав, способами їх захисту, можливостями мінімізувати витрати. Інформаційний спосіб впливу проявляється в тому числі при отриманні відповідної правової інформації, за допомогою якої суб'єкти орієнтуються на певні типи поведінки, усвідомлюють зміст прав та обов'язків в зазначеній сфері.

Проводячи розмежування між «інформативною» і «регулятивною» дією права, М. П. Орзіх зазначав, що інформативна дія спрямована на свідомість особистості, забезпечення присвоєння нею правової програми, усвідомлення соціального й особистісного значення права, а регулятивна дія права спрямована на підпорядкування волі особистості, активної сторони її свідомості, на забезпечення покори правовим приписам [22, с. 61–62].

Цивільне право вбирає в себе, а потім видає величезну кількість інформації про різні сфери суспільного життя. У цивільному праві міститься велика кількість наукових дефініцій, принципів, історичних відомостей, інформації про сучасне життя, рекомендацій і т.ін. Завдяки ознайомленням з різними формами цивільного законодавства суб'єкти одержують відомості про те, що відповідає дійсності, а що – ні, що правомірно, а що заборонено, як варто і як не варто вчиняти, що може бути наслідком здійснення тої чи іншої дії. Цивільне право – важливе джерело соціальної інформації, яка може бути призначена для широкого або визначеного кола суб'єктів права.

При цьому ця інформація розрахована не тільки на пасивну поведінку суб'єктів, але й часто припускає необхідність активної поведінки, яка може приводити до досягнення позитивних результатів, до задоволення інтересів учасників цивільних правовідносин. Зазначене певною мірою становить особливість змісту інформаційної функції цивільного права, оскільки серед інших характерних рис приватного права воно характеризується тим, що «ставить на чільне місце приватний інтерес: акцентує увагу їм економічній свободі, вільному самовираженні та рівності товари виробників, захисті прав власників (у тому числі, від свавілля держави); виходить з можливості вільного волевиявлення приватних суб'єктів при реалізації їхніх прав; припускає широке використання договірної форми регулювання цивільних відносин» [23, с. 40], а «концепт «приватне право», фактично, є науковою абстракцією – терміно-поняттям, що слугує для позначення тієї суми уявлень про ту частину феномену права, що стосується визначення правового статусу приватної особи. У такій якості воно слугує методологічною основою визначення сутності та змісту цивільного права та цивільного законодавства, що створюються і функціонують на рівні національних правових систем» [24, с. 128]. «Формування образу права та правової інформованості людини складає призначення інформаційної функції права» [20, с. 156]. Разом з цим «інформаційна функція пов'язана з регулятивною та охоронною функціями права, оскільки регулювання та охорона завжди передбачають інформаційний вплив. Доведення правової інформації до адресата виступає передумовою для дії регулятивної та охоронної функцій права» [20, с. 158].

На зміст інформаційної функції цивільного права можуть впливати потреба у правовій інформації – це усвідомлена індивідом необхідність одержання та використання в практичній діяльності відомостей, які містить цивільне право; інтерес до цивільно-правової інформації – це насамперед виокремлення якої-небудь цивільно-правової інформації із загального потоку правової інформації. Норми цивільного права не стають діями його суб'єктів автоматично – вони лише діють через свідомість суб'єктів, через психіку людей. Практична діяльність людини пов'язана з вибором варіантів поведінки, волевиявленнями, ініціативою, прийняттям рішень. Цивільно-правова інформація дозволяє здійснити цей вибір, обмежуючи коло можливих варіантів поведінки, інформуючи про

більш вигідний варіант щодо можливих наслідків та щодо найкращого економічного ефекту.

Виокремлюються два аспекти змісту інформаційної функції цивільного права: загальна інформаційна дія цивільного права (як і інших ідеологічних форм) та інформаційна дія, що здійснюється через систему юридичних засобів, тобто через механізм правового регулювання. При цьому «для цивільного права є більш характерним, порівняно з публічним правом, засвоєння правових норм із неофіційних джерел. Посадові особи – це здебільшого юридично підготовлені адресати, що чималою мірою визначає характер сприйняття правової інформації. Ознайомлення з новими нормами тут здебільшого не опосередковано проміжними ланками. Це є більш характерним для публічного права і не є типовим для цивільного права» [25, с. 12].

Змістом уповноважувальної функції цивільного права виступає уповноважувальний спосіб впливу, який полягає у створенні передумов для саморегулювання, встановленні принципів внутрішнього регулювання за допомогою угоди сторін, можливості визначення правил поведінки, суб'єктивних прав та юридичних обов'язків. Диспозитивний метод «дає суб'єктам можливість самостійно встановити правила своєї поведінки в межах закону» [18, с. 271]. Однієї з його характерних властивостей є «широке використання «уповноважувальних» норм, які забезпечують ініціативність сторін при встановленні цивільних відносин та вільне волевиявлення суб'єктів при реалізації їхніх прав» [1, с. 19]. Разом з цим «правове регулювання здійснюється за допомогою різних правових методів та прийомів. Подібно до соціального регулювання в цілому, воно може охоплювати різні за обсягом соціальні зв'язки та явища». При цьому саморегулювання, як вид індивідуального регулювання, є здійснюваним «самими суб'єктами права без участі держави або іншого владного суб'єкта. Учасники правових відносин самі впорядковують свою поведінку за домовленістю між собою. Наприклад, таким видом саморегулювання є укладання договору учасниками цивільного обігу» [18, с. 272, 273]. Таким чином договором встановлюються конкретні права та обов'язки його учасників. При цьому ніхто з них не є підпорядкованим своєму контрагенту.

Компенсаційний спосіб впливу становить зміст компенсаційної функції цивільного права. У ньому втілюється істотна особливість цивільного права – виступати інструментом відновлення справедливості. Він полягає в тому числі у забезпеченні мож-

ливості відновлення порушеного права та інтересу на еквівалентній основі. Згідно до ч. 1 ст. 3 Конституції України права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Зміст компенсаційної функції цивільного права є способом впливу цивільного права на суспільні відносини у компенсаційному напрямку. Необхідність існування компенсаційної функції цивільного права, межі її прояву обумовлені багатьма причинами (серед яких необхідність усунення недоліків правової сфери, можливість до поновлення великої кількості відносин, товарно-грошова природа великої кількості взаємозв'язків суб'єктів) та тісно пов'язані з предметом цивільного права. Наявність поновлення в юридичній літературі пов'язується з багатьма елементами системи права в тому числі із галузями. При цьому, враховуючи, що цивільне право розглядається як «найбільш повне втілення ідей і положень приватного права на національному рівні» [21, с. 9], компенсаційна функція, яка змістом має відновлення порушеного права та інтересу на еквівалентній основі, може вважатися специфічною функцією цивільного права. При цьому зазначене не виключає функціональних зв'язків галузей права, які в тому числі можуть бути обумовленими загальними завданнями права в цілому та системністю, як важливою властивістю права. До того компенсаційна функція може проявляти себе в окремих інститутах цивільного права не в однаковій мірі та може в досить різних формах. «Компенсаційна спрямованість способів захисту цивільних прав не свідчить про уніфікацію способів поновлення (захисту) в сфері цивільно правового регулювання» [5, с. 68]. Отже окремим елементам системи цивільного права можуть бути властиві як загальні так і окремі визначені способи поновлення. При цьому цілі та характер компенсації як правило однакові, але шляхи можуть відрізнятися. Ці шляхи тісно пов'язані між собою та в окремих випадках можуть замінити один одного, а в окремих – ні. Визначаються ці шляхи сутністю відповідних цивільних правовідносин.

Висновки. Отже структуру функції цивільного права становлять такі елементи як зміст функції цивільного права, об'єкт функції цивільного права, суб'єкт функції цивільного права та засоби реалізації функції цивільного права.

Зміст функції цивільного права становить спосіб впливу цивільного права на суспільні відносини у певному напрямку, спосіб впливу, в якому проявляються сутність, ознаки та основні властивості цивільного права.

Враховуючи складність диференціації функції цивільного права можуть бути виділені особливості змісту окремих функцій цивільного права та змісту функцій окремих елементів системи цивільного права.

Розгляд та врахування структури функцій цивільного права та окремих елементів окремих функцій цивільного права сприятиме необхідності пошуку «надійних та точних критеріїв виокремлення цивільного права як галузі національного права» [1, с. 33]. та може мати велике практичне значення в правотворчості та правозастосуванні.

«Метою видання правових приписів є досягнення необхідного суспільно корисного результату. Саме тому суспільство зацікавлено, щоб юридичні норми досягли мети, визначеної при їх виданні» [26, с. 222].

Зміст функції цивільного права є окремим важливим внутрішнім елементом структури функції цивільного права, але не єдиним, функцію цивільного права характеризують й інші елементи.

Ефективність правового регулювання пов'язана з «результативністю, дієвістю певних заходів, дій приписів. Критерієм ефективності правових норм (і права в цілому) є міра досягнення цілей, поставлених перед ними» [26, с. 222].

Встановлення відповідності всіх елементів функції цивільного права один одному та врахування особливостей змісту кожної окремої функції цивільного права в процесі правотворчості та правозастосування в тому числі при використанні тих чи інших елементів функції цивільного права сприятиме посиленню кожної окремої функції цивільного права.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Харитонов С.О., Харитонova О.І. Оновлення (кодифікація та рекодифікація цивільного законодавства України: досвід, проблеми та перспективи : монографія. Одеса : Фенікс, 2020. 462 с.
2. Агафонова Г.Ю. Проблема определения функций права. *Юридический аналитический журнал*. 2002. № 1. С. 22–25.
3. Ковальський В.С. Охоронна функція права : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2010. 336 с.
4. Алексеев С.С. Проблемы теории права. Курс лекций в 2-х томах. Т. 1. Свердловск, 1972. 396 с.
5. Рыженков А.Я. Компенсационная функция советского гражданского права. Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 1983. 96 с.
6. Сырых В.М. Философские проблемы методологии правовой науки. *Советское государство и право*. Москва : Наука, 1977. № 10. С. 36–43.
7. Алексеев С.С. Структура советского права. Москва : Юрид. лит., 1975. 264 с.

8. Борисов В.В. Правовой порядок развитого социализма. Вопросы теории. Саратов : Изд-во Саратовского ун-та, 1977. 408 с.
9. Веденов М.Ф. Соотношение структуры и функций в живой природе. Москва, 1966. 118 с.
10. Неновски Н. Преемственность в праве. Москва : Юрид. лит., 1977. 168 с.
11. Иванов С.А. Функции советского трудового права. *Советское государство и право*. Москва : Наука, 1976. № 12. С. 48–54.
12. Пашков А.С. Основные функции советского трудового права. *Правоведение*. Ленинград : Изд-во Ленингр. ун-та, 1977. № 5. С. 67–78.
13. Макаревич Н.С. О содержании воспитательной функции социалистического права. *Вопросы теории государства и права. Сборник статей*. Вып. 2. Саратов : Изд-во Саратов. юрид. ин-та, 1971. С. 193–198.
14. Радько Т.Н. Основные функции социалистического права. Волгоград : НИИ РИО, 1970. 142 с.
15. Философский словарь / под ред. М.М. Розенталя, 3-е изд. Москва, 1975. 496 с.
16. Керимов Д.А. Философские проблемы права. Москва : Мысль, 1972. 472 с.
17. Харитонов С.О. Цивільні правовідносини : монографія. Одеса : Фенікс, 2011. 456 с.
18. Крестовська Н.М., Матвеева Л.Г. Теорія держави і права : підручник. Практикум. Тести : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2015. 584 с.
19. Цивільне право України : підручник. У 3 кн. Кн. 3 / С.О. Харитонов, О.І. Харитонova, І.А. Безклубий та ін. ; за ред. проф. С.О. Харитонova. Одеса : Юридична література, 2006. 832 с.
20. Актуальні грані загальнотеоретичної юриспруденції : монографія / Ю.М. Оборотов, В.В. Завальнюк, В.В. Дудченко та ін. ; за ред. Ю.М. Оборотова. Одеса : Фенікс, 2012. 492 с.
21. Цивільне право України : підручник. У 3 кн. Кн. 1 / С.О. Харитонов, Р.О. Стефанчук, А.І. Дрішлюк та ін. ; за ред. проф. С.О. Харитонova, А.І. Дрішлюка. Одеса : Юридична література, 2005. 528 с.
22. Орзих М.Ф. Личность и право. Одеса : Вища школа, 1978. 143 с.
23. Вступ до приватного права : навчальний посібник / С.О. Харитонов, О.І. Харитонova, І.В. Давидова та ін. ; голов. ред. С.О. Харитонов ; НУ ОЮА. Одеса : Юридична література, 2018. 240 с.
24. Харитонов С.О., Харитонova О.І. Приватне право як концепт. Том. 1. Витоки. Одеса : Фенікс, 2018. 556 с.
25. Матійко М.В. Інформаційна функція цивільного права : автореф. дис. канд. юр. наук : 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право ; Одеська національна юридична академія. Одеса, 2009. 20 с.
26. Загальна теорія держави і права / за ред. АПрН України, докт. юр. наук, професора В.В. Копсйчикова. Київ : Юрінком, 1997. 320 с.

Матійко Микола Володимирович

ЗМІСТ ОКРЕМИХ ФУНКЦІЙ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ЯК ЕЛЕМЕНТ СТРУКТУРИ ФУНКЦІЙ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Стаття присвячена дослідженню змісту окремих функцій цивільного права як елементу структури функцій цивільного права.

Шляхом аналізу практики дії норм цивільного права досліджено зміст окремих функцій цивільного права як елементу структури функцій цивільного права. Розглянуті погляди вчених щодо напрямків впливу цивільного права на суспільні відносини та його соціального призначення. Охарактеризовано прояви функціоналізму в сфері цивільного права.

Розглянуті погляди вчених щодо функцій цивільного права, структури функцій права.

Визначено, що структуру функції цивільного права становлять такі елементи як зміст функції цивільного права, об'єкт функції цивільного права, суб'єкт функції цивільного права та засоби реалізації функції цивільного права.

Зроблено висновок про те, що зміст функції цивільного права становить спосіб впливу цивільного права на суспільні відносини у певному напрямку, спосіб впливу, в якому проявляються сутність, ознаки та основні властивості цивільного права.

Визначено, що, особливості змісту регулятивної функції цивільного права полягають насамперед у встановленні позитивних правил поведінки, в організації суспільних відносин, в координації соціальних взаємозв'язків. Регулятивний спосіб впливу цивільного права може реалізовуватися за двома напрямками: регулятивним динамічним і регулятивним статичним.

Констатовано, що охоронний спосіб впливу цивільного права являє собою зміст охоронної функції цивільного права. Зазначений спосіб націлений на охорону загальнозначущих, найбільш важливих економічних, політичних, відносин, усунення явищ, проти яких виступає суспільство. Він полягає в тому числі в захисті від порушень прав суб'єктів цивільного права, встановленні відповідальності юридичних і фізичних осіб та інших суб'єктів цивільних відносин.

Визначено, що зміст інформаційної функції цивільного права надає змогу ознайомитися із засобами права у задоволенні прав і правомірних інтересів осіб, можливостями найкращим чином задовольнити свої потреби, гарантіями суб'єктивних прав, способами їх захисту, можливостями мінімізувати витрати.

Констатовано, що зміст уповноважувальної функції цивільного права полягає у створенні передумов для саморегулювання, встановленні принципів внутрішнього регулювання за допомогою угоди сторін, можливості визначення правил поведінки, суб'єктивних прав та юридичних обов'язків. Компенсаційний спосіб впливу становить зміст компенсаційної функції цивільного права. У ньому втілюється істотна особливість цивільного права – виступати інструментом відновлення справедливості. Він полягає в тому числі у забезпеченні можливості відновлення порушеного права та інтересу на еквівалентній основі.

Зроблено висновок про те, що встановлення відповідності всіх елементів функції цивільного права один одному та врахування особливостей змісту кожної окремої функції цивільного права в процесі правотворчості та правозастосування в тому числі при використанні тих чи інших елементів функції цивільного права сприятиме посиленню кожної окремої функції цивільного права.

Ключові слова: цивільне право, функції цивільного права, функції права, структура функції цивільного права, зміст функції цивільного права.

Matiiko Mykola Volodymyrovych

CONTENT OF INDIVIDUAL FUNCTIONS OF CIVIL LAW AS AN ELEMENT OF THE STRUCTURE OF FUNCTIONS OF CIVIL LAW

The article is devoted to the study of the content of individual functions of civil law as an element of the structure of functions of civil law.

By analyzing the practice of civil law norms, the content of individual functions of civil law as an element of the structure of civil law functions was investigated. The views of scientists regarding the directions of influence of civil law on social relations and its social purpose are considered. Manifestations of functionalism in the field of civil law are characterized.

The views of scientists regarding the functions of civil law, the structure of the functions of law are considered.

It was determined that the structure of the function of civil law consists of such elements as the content of the function of civil law, the object of the function of civil law, the subject of the function of civil law, and the means of implementing the function of civil law.

It was concluded that the content of the function of civil law constitutes a way of influence of civil law on social relations in a certain direction, a way of influence in which the essence, signs and main properties of civil law are manifested.

It was determined that the peculiarities of the content of the regulatory function of civil law consist primarily in the establishment of positive rules of behavior, in the organization of social relations, in the coordination of social relations. The regulatory method of influence of civil law can be implemented in two directions: regulatory dynamic and regulatory static.

It was established that the protective method of influence of civil law is the content of the protective function of civil law. The specified method is aimed at the protection of universally significant, the most important economic, political, relations, elimination of phenomena against which society opposes. It consists, among other things, in the protection against violations of the rights of subjects of civil law, establishing the responsibility of legal and natural persons and other subjects of civil relations.

It was determined that the content of the informational function of civil law provides an opportunity to get acquainted with the means of the law in satisfying the rights and legitimate interests of individuals, the possibilities of satisfying one's needs in the best way, the guarantees of subjective rights, the ways of their protection, and the possibilities of minimizing costs.

It was established that the content of the authorizing function of civil law consists in creating prerequisites for self-regulation, establishing the principles of internal regulation with the help of the agreement of the parties, the possibility of determining the rules of conduct, subjective rights and legal obligations. The compensatory method of influence is the content of the compensatory function of civil law. It embodies an essential feature of civil law – to act as an instrument for restoring justice. It consists, among other things, in ensuring the possibility of restoring the violated right and interest on an equivalent basis.

It was concluded that establishing the correspondence of all elements of the function of civil law to each other and taking into account the specifics of the content of each individual function of civil law in the process of law-making and law enforcement, including when using certain elements of the function of civil law, will contribute to the strengthening of each individual function of civil law.

Key words: civil law, functions of civil law, functions of law, structure of the function of civil law, content of the function of civil law.